

ЗА НЯКОИ ТРУДНОСТИ, КОИТО СРЕЩАТ СТУДЕНТИТЕ ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА УРОЦИ В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Галя Бонева

В последните години все по-актуален става въпросът за практическата подготовка на студентите при университетското образование

Подготовката на студентите във висшите учебни заведения включва две основни страни – теоретическа и практическа.

Първата е свързана с придобиване на теоретични знания от различни познавателни области, с овладяване на познавателни стратегии, с общото интелектуално, духовно и физическо развитие на студентите. Втората е свързана с формирането на уменията у студентите за извършване на самостоятелна практическа дейност още по време на обучението във висшето училище, а впоследствие и за упражняване на избраната професията.

Подготовката на студентите трябва да бъде адекватна на новите тенденции в развитието на образованието, да осъществява тясна връзка между теория и практика, да се основава на съвременните научни изследвания. Това е свързано с разбирането на значението на практическата активност за подготовката на студентите за работа в училище. В света се увеличава делът на самостоятелната дейност на студентите в образователния процес, като предпоставка за повишаване на професионално-практическата подготовка за навлизане и упражняване на дадената професия. Осъзнава се необходимостта от повече практически занятия за успешната реализация тъй като всеизвестен е големият образователен ефект на собствената практика. Поради това особено важно е в учебните заведения да бъдат създадени оптимални възможности за практическите изяви на студентите.

Педагогическият труд е особен вид труд, поради сложността и спецификата при неговото реализиране. Протича при динамични, неповторими условия. Студентите трябва да имат определено равнище на компетентност (както обща, така и за конкретни дейности, професионални области и социални сфери).

Студентите срещат трудности от различен характер в началото на практиката, при осъществяване на педагогическата дейност. В някои случаи

се създават бариери, когато те застанат пред класа и учениците, пред колегите и методистите от висшето училище..

Във връзка с това е необходимо по-разгърнато да се изяснят въпросите за дейността на студентите при първите професионални опити в реална училищна среда и особено внимание да се отдели на трудностите и проблемите, които трябва своевременно да бъдат преодолявани.

Цел на изследването: Да се характеризират основните дейности и затрудненията, които срещат студентите при провеждане на уроци в реалната педагогическа практика на началното училище.

Задачи:

1. Да се характеризират основните дейности, свързани с планиране, провеждане и анализ на уроци в началното училище по време на педагогическите практики.

2. Да се очертаят трудностите, които срещат студентите при първите си опити като учители в реална образователна среда

3. Да се разкрият последователно етапите през, които преминава подготовката и провеждането на уроци в началното училище

4. Да се определят възможности за преодоляване на затрудненията, чрез осъществяване на разгърната теоретическа и практическа подготовка във висшето училище.

Обща теоретична постановка

Провеждането на първите уроци в началното училище е първото голямо самостоятелно изпитание на студента в неговата педагогическа дейност и оказва влияние върху следващите му професионални изяви.

Всеки студент помни своя първи урок. За едни той е бил радостно събитие, за други тежко изпитание. Пропуските и грешките се помнят за цял живот. В много случаи те оказват влияние върху по-нататъшната му съдба като учител, влияят върху кариерните нагласи и желание за практикуване на професията.

По принцип всеки студент иска да се представи добре, което би се отразило на неговия авторитет – в студентската група, пред учениците, базовия учител, методистите от ВУЗ. Успешното справяне със задачите има голямо значение за неговото самочувствие и желание за бъдеща работа. Ефективността на дейностите зависи от знанията и умения на студента, от емоционалната му стабилност и нагласа да проведе часа според методическите изисквания.

Студентът трябва да положи специални усилия за подготовка на своя първи урок. Необходимо е да му се окаже своевременна помощ от всички,

които имат по-голям опит, помощ, която да затвърди неговата увереност в правилността на дейностите, които са обмислени и планирани. При следващите уроци се придобива по-голяма самочувствие, усвояват се стереотипни похвати, които в значителна степен облекчават работата.

В практиката се забелязва, че в началото студентите плътно се придържат към разработения план-конспект на урока. Обикновено те подражават на похватите, използвани от базовия учител, които са наблюдавали по време на предишни посещения в класа.

На този етап е необходим педагогически такт от страна на педагога, на базовия учител, за да може студентът да придобие самочувствие, увереност, да съхрани желанието си за работа, да осъзнае, че действията му ще стават все по-успешни, че ще има по-добри уроци и по-добри резултати. Особено важно е да се съхрани емоционалната стабилност на студента, да се стимулира към спокойствие, което би му осигурило адекватни реакции и разумни решения. Голямо значение има доколко студентът е самокритичен към своята подготовка, към дейностите, които извършва, към работата си изобщо.

Основни затруднения в началото на практиката, при провеждане на първите уроци (по време на текущата практика):

- неумение да се разпределя времето в часа като цяло и за отделните моменти, задачи, дейности;

- планиране на малко или на много задачи, което се отразява на плътността на урока;

- в началото на практиката, обикновено студентите срещат трудности при организирането на различните дейности, тъй като нямат сигурна ориентация в последователността на задачите и не владеят класа;

- неумение да се съчетава собствената дейност с осигуряване активната дейност на учениците. Студентите полагат грижи за преподаването, и изпускат важни неща от учебната дейност на учениците;

- пропуски при отработване на учебното съдържание. В много случаи се правят повърхностни анализи, поради неотчитане на познавателните възможности на учениците или характера на учебното съдържание. Особено важно е да се познават етапите и специфичните изисквания при формирането на системата на понятията по съответния учебен предмет;

- затруднения в използване на понятийно-терминологичната система на науката и съответно на специфичните понятийни системи на учебен предмет. Например – особено впечатление прави този проблем при

обучението по математика, музика, бит и техника, където има по-специфична терминология, която трябва да се ползва от студента;

- работа в учебния час само с отделни ученици, обикновено тези, които проявяват по-голяма активност в някаква форма;

- неумение да се оказва помощ на изоставащите, поради непознаване на причините, които водят до затрудненията;

- проблеми в работата с по-бързо справящите се ученици. Получава се така, че те не се активизират в достатъчна степен, принудени са да изчакват другите, които работят с по-бавен темп и постепенно това води до тяхното отегчение и загуба на интерес. Много често те започват да пречат на останалите ученици;

- недостатъчно насочване към текущи изводи, към частични изводи за отделните етапи от дейността, или за решаваните конкретни учебни задачи. Затруднения се забелязват при извеждане и открояване на обобщенията в края на часа и при формулиране на основните изводи.

В по-детайлизиран вид могат да се посочат следните затруднения:

1. По отношение на подготовката на уроците:

- планиране на много или малко задачи, което оказва влияние върху плътността на урока и познавателната активност на учениците;

- недостатъчно осмисляне на задачите, които предстои да бъдат решавани. Не се отчита в достатъчна степен съответствието между тема, вид на урока, цел, основни задачи, структура, задачи за всеки етап, своеобразие на дейностите на учителя с учениците при точно такъв тип урок;

- акцентиране на образователните задачи и недостатъчно осмисляне на възпитателните аспекти. Неумение да се извлекат възпитателните възможности на съответното учебно съдържание;

- случаи на формално изготвяне на план-конспекта, което не дава възможност за пълноценното му използване като средство за ръководство в преподавателската работа и образователните взаимодействия;

- недостатъчно осмисляне на възможностите на различните видове самостоятелна работа на учениците, които могат да се използват на различните етапи от урока;

- трудности при открояване задачите на индивидуалната, фронтална и групова работа, както и на тяхното организиране и отчитане.

2. По отношение подбор и отработване на учебното съдържание, включено в отделните теми:

- недостатъчно добър подбор на актуално, достъпно съдържание;

- липса на съответствие между сложността на учебния материал и познавателните възможности и опита на учениците;
- нецелесъобразност на използваната информация при подкрепяне на основни идеи, при изясняване на важни закономерности;
- недостатъчно отработване на новите понятия и съответно дефинирането им на основата на съществени признаци.

3. По отношение провеждането на уроците

- не се достига плътност на урока, губи се време в излишни, неефективни дейности. В много случаи те са ефективни, показни, но коефициентът им на полезно действие е малък;
- неправилно разпределение на времето за реализиране на основните компоненти в структурата на урока. Много време се отделя за организационната част, за проверка на по-рано усвоения материал. По този начин не се дава възможност да се осигури достатъчно време за възприемане и разработване на новото учебно съдържание;
- проблеми при плавното преминаване от един момент към друг. Много често се прави преход без да са подготвени в съдържателно, а и в мотивационно отношение учениците, както необходимите условия;
- пропускане на важни елементи от структурата на урока (например съобщаване на темата, мотивация, частични обобщения, обобщения и изводи в края на часа, преценка за работата и др.).

4. По отношение спазване на методическите изисквания при разработване на конкретно учебно съдържание:

- недостатъчна методическа издържаност при отработване на специфичното учебно съдържание по учебните предмети, нарушаване на естествената логика, последователност при разгръщане на процесите и съответно при обясненията, целящи тяхното отработване;
- проблеми, свързани с недостатъчно познаване и неумение да си служат с понятийния апарат на съответната наука и учебния предмет;
- несъобразяване с методическите изисквания за въвеждане на нови понятия. Това важи с особена сила за обучението по математика, където има разнообразни варианти на пропедевтика, а впоследствие достигане до характеризиране на понятията въз основа на определени признаци.

5. Възпитателна насоченост на обучението:

- недостатъчно открояване на възпитателната стойност на учебното съдържание;
- неумение да се използват възможностите, които дава съответното учебно съдържание за развитие на познавателните способности на учениците, за усъвършенстване на умствените им сили;

– недостатъчна работа за нравственото, гражданското, естетическото, екологичното и физическото възпитание на учащите;

– насочване към възпитателни задачи, които не са достатъчно обвързани с учебното съдържание и като формулировка при планирането, а и като реализация стоят някак изкуствено привнесени в контекста на основните дейности.

6. По отношение на педагогическата технология:

– стереотипност и използване на шаблонни похвати в работата, неумение и несигурност за прилагане на иновационни решения;

– понякога се използват конспекти на базовия учител, които по същество може да са много хубави, но не съответстват на стила на работа на студента или на равнището на познавателно развитие на точно тези ученици, с които се осъществяват основните учебни дейности;

– използване на конспекти на студенти-колеги, работещи в други класове, други училища. Те са разработени от студентите и са консултирани от базовите учители, които имат друг стил на работа и съответстват на подготовката и активностите на съответните ученици;

7. По отношение на използваните методи, похвати, форми, средства:

Методи – При използването на разказа като метод на обучение – не се поставят задачи на учениците, което би активизирало тяхната познавателна и практическа дейност. При беседата – основен проблем са въпросите на студента – къде, кога, кой, какво, кога, защо? Често се поставят много въпроси, липсва логика, система, последователност. Много често преобладават въпроси, свързани с репродуктивното възпроизвеждане на усвоеното. Малко са проблемните въпроси, тъй като не се познава в достатъчна степен целесъобразността на използване на “конвергентни” и „дивергентни” въпроси. Затруднения има и по отношение отговорите на учениците – студентите не изискват пълен, точен отговор; не изчакват учениците сами да конструират отговора, а бързат да подадат подсказващ въпрос (натрупват се въпрос, след въпрос), а твърде често и верния отговор.

Проблеми и трудности, които срещат студентите при преддипломната (стажантската практика)

При планирането

На този етап студентите вече са придобили опит и могат самостоятелно да прогнозираят, да проектират учебните и възпитателни задачи, да се ориентират в учебното съдържание и изискванията при неговото представяне

в композиционно отношение. Проблеми: в някои случаи студентите не разработват подробен план-конспект и това ги принуждава да импровизират в часа.

При провеждането на урока

Забелязва се, че студентите добре се ориентират в структурните компоненти на урока. Успяват да изпълняват поставените задачи. Проблеми: често работят само с най-добрите ученици, избягват да стимулират по бавните и трудносправящите се. Срещат проблеми с диференциацията на активностите на учениците, т.е. с прилагане на индивидуални методи, форми и средства. Значителни трудности има при използване на нови иновационни методи. Набляга се предимно върху трансфер на знанията. Преподавателската функция се структурира, унифицира и не може да се разгърне в по-обхватни измерения.

Много съществено затруднение е, че в недостатъчна степен се използва разнообразие от форми за затвърдяване, за приложение на ЗУН.

Представяне и разработване на учебното съдържание

В процеса на преддипломната практика студентите имат вече умения за работа с учебното съдържание, с учебника и методическите пособия. Сравнително лесно се ориентират в подбора на необходимото, имат желание да търсят и включват в уроците допълнителна информация. Проблеми: В някои случаи не се представят достъпно знанията (особено в първи клас). Срещат трудности при текущите обобщения, при заключителните обобщения и изводите.

Възпитателни аспекти:

Това е и си остава и на този етап един от основните проблеми при провеждане на педагогическите практики в училище.

Следователно на ниво ВУЗ трябва да се търсят варианти за по-добра теоретическа подготовка и представяне на добри практики на студентите по тези въпроси.

Мотивация на студентите и на учениците за активна работа в учебния час. Проблеми:

– Използване на нецелесъобразна мотивация, която не отговаря на разработваното учебно съдържание. Неумение да се намери балансиращото съотношение между външна и вътрешна мотивация. Студентите трябва да осъзнаят, че едни и същи цели могат да бъдат достигнати по различни начини. Необходимо е разнообразие на форми – индивидуална, групова, колективна, разнообразие на методи, похвати и средства.

Общуване с учениците

Може да се отбележи, че повечето студенти провеждат наред с деловото и сравнително интензивно личностно общуване с учениците.

Проблеми: Студентите осъществяват контактите приоритетно в контекста на преподаването. Слаба изразеност имат връзките в междучасията, в другите училищни дейности (посрещане, изпращане на учениците, екскурзии). Следователно студентите се чувстват по-свободни в ролята на преподавател и по трудно се реализират в междуличностните отношения. А напълно разбираемо е, че трябва да могат добре да се ориентират в разнообразието от училищни дейности. Преподаването, **дефинирано като стимулиране**, изисква творчество и чувствителност към потребностите на учениците

Контрол и оценяване

Въпросът за системата на оценяване е неотделим от учебния процес и важен аспект от подготовката на бъдещите специалисти.

Основните направления, в които трябва да се разгръща дейността на студента при работа в началното училище

- да се запознаят с учебната и училищна документация, с документацията на учителя;
- да осмислят съдържанието на работата по изучаваните предмети в съответния клас на началното училище;
- да овладеят стила и начина за организация на дейностите на учителя;
- да се запознаят и се впишат със своята работа в седмичното разписание на часовете;
- провеждане на съвместна дейност на студента и базовия учител по различни проблеми на педагогическата теория и практика;
- да се включат в по-активни взаимодействия с родителите на учениците, осъществявайки разнообразни форми на работа;
- да придобият усещане за ред, за спазване на трудовата дисциплина, съобразно правилника на училището и правилата на работа, създадени в базовия клас.
- да се запознаят със своеобразния етос на училището и класната стая – сигнали, музика, илюстрации, традиции, символи, интериор, да се впишат в своеобразната емоционално-естетическа атмосфера на взаимодействията.

В процеса на практическото обучение в училище става запознаване не само с обективните характеристики на професията, а и опознаване на

собствената личност, търсене на личностен смисъл на избора. Така студентите ще придобият професионална перспектива и нагласа за бъдеща педагогическа дейност.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Абдулина, О., Н. Загрязкина.* Педагогическая практика студентов. Москва, 1989.
2. *Андреев, М.* Процесът на обучение. С., 2001, 2004.
3. *Батурина, Г., Т. Кузина.* Введение в педагогическую профессию. Учебное пособие. М., Академа, 1999.
4. *Бижков, Г.* Методология и методи на педагогическите изследвания. С., 2004.
5. *Бижков, Г.* Педагогическа диагностика. С., 2004.
6. *Бонева, Г.* Професионално-практическата подготовка на студентите, подготвящи се за работа в началното училище. В. Търново. 2004.
7. *Василев, Д.* Диагностика на възпитаността на учениците. С., 1989.
8. *Василева, Ем.* Съвременното начално училище – реалност и предизвикателства. С., 2004.
9. *Василева, Ем.* Урокът в началното училище. С., 2004.
10. *Георгиев, Л.* Практиката при педагогическата подготовка. – Педагогика, 1993, № 9.
11. *Гълъбова, Д.* Професионално-практическата подготовка на учители по математика. В. Търново, 2002.
12. *Днев, Д.* Педагогика. Теория на възпитанието. Дидактика, Благоевград, 1994.
13. *Жекова, Ст.* Психология на учителя. С., 1984.
14. *Коротов, В.* Введение в педагогику. М., УРАО, 1999.
15. *Кукушин, В.* Введение в педагогическую деятельность. Ростов-на Дону, МарТ, 2002.
16. *Маджаров, Ал., Ст. Здравкова.* Методи на обучението в началните класове. С., 1989.
17. *Онищук, В.* Урок в современной школе. М., Просвещение, 1981.
18. *Петров, П.* Дидактика. С., 1988, 2004.
19. *Пидкасисты П., М. Портнов.* Искусство преподавания. М., 1999.
20. Професиограма на началния учител. Ст. Жекова. С., 1983
21. *Радев, Пл.* Основи на училищната дидактика. Пловдив. 1992. М., 1986.
22. *Скаткин, М.* Дидактика современной школы. М., 1982.
23. Современная дидактика. Под. ред. А. В. Хуторский. Изд. Питер, Санкт-Петербург, Москва, Харьков, Минск, 2001.

ЗА НЯКОИ ТРУДНОСТИ, КОИТО СРЕЩАТ СТУДЕНТИТЕ
ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА УРОЦИ
В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

ГАЛЯ БОНЕВА

Резюме

В статията се разкриват важни аспекти от професионално-практическата подготовка на студентите за работа в началното училище. Подробно са изяснени основните изисквания, които трябва да имат предвид студентите при подготовката и провеждането на уроци в началните класове по време на практиките. Акцент в разработката е поставен на трудностите, които срещат студентите при планиране, организиране и отчитане на резултатите от образователните дейности.

SOME DIFFICULTIES THAT STUDENTS HAVE MAKING
THEIR STUDIES IN PRIMARY SCHOOL

GALIA BONEVA

Summary

Summary: the research shows the main steps that students take while making their first lessons in the primary school. The main accent is over the difficulties they have and over the opportunities for avoiding them.